

Γνωρίζετε τὴν ἡδονή, ποὺ κατρακυλᾶ πέτρες σ' ἀπόκρημνες ἀβύσσους; — Οἱ ἄνθρωποι τοῦτοι οἱ σημερινοί: μὰ δῆτε τους, πῶς κατρακυλοῦνε στὴν ἀβυσσό μου!

Εἶμαι ἓνα πρῶτο δείγμα παιζίματος καλύτερων παιχτῶν, ὦ ἀδελφοί μου! Ἔνα παράδειγμα εἶμαι! Κάνετε καὶ σεῖς κατὰ τὸ παράδειγμά μου!

Κι ὅποιον δὲν διδάξετε νὰ πετᾶ, διδάξετέ τον — νὰ πέφτει γρηγορώτερα! —

21

ΑΓΑΠΩ τοὺς γενναίους: μὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ ξέρεις νὰ χρησιμοποιοεῖς τὴν μάχαιρα, — πρέπει νὰ ξέρεις καὶ ποιὸν μαχαιρώνεις!

Καὶ πολλὲς φορὲς ὑπάρχει πιὸ πολλὴ γενναιότητα στὸ νὰ συγκρατιέται κανεὶς καὶ νὰ προσπερνᾷ: κι αὐτὸ γιὰ νὰ φυλάς τὸν ἑαυτό σου γιὰ ἓναν ἀξιώτερο ἐχθρό!

Πρέπει νὰ ἔχετε ἐχθροὺς μόνο γιὰ νὰ τοὺς μισεῖτε, ἀλλ' ὄχι ἐχθροὺς γιὰ νὰ τοὺς περιφρονῆτε: πρέπει νὰ εἴσαστε περήφανοι γιὰ τοὺς ἐχθροὺς σας: αὐτὸ τὸ δίδαξα κιόλας ἄλλοτε.

Νὰ φυλάτε τὸν ἑαυτό σας, ὦ φίλοι μου, γιὰ τὸν ἀξιώτερο ἐχθρό: γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσπερνᾶτε πολλούς, —

— προπαντὸς τὸ πολὺ σκυλολόϊ ποὺ σᾶς κοπανᾷ στ' αὐτὶ γιὰ λαὸ καὶ λαούς.

Διατηρεῖτε τὸ μάτι σας καθαρὸ ἀπὸ τὸ «Ἵπὲρ» καὶ τὸ «Κατὰ» τους! Γιατὶ ὑπάρχει πολὺ δίκιο, πολλὴ ἀδικία: ὅποιος τὰ βλέπει ὀργίζεται.

Νὰ βλέπεις, νὰ μαστιγώνεις—εἶναι Ἔνα: γι' αὐτὸ πηγαίνετε στὰ δάση καὶ βάλετε τὴν μάχαιρά σας στὴ θήκη της!

Τραβήξετε τὸ δρόμο σας! Κι ἀφήσετε λαὸ καὶ λαοὺς νὰ τραθήξουνε τὸν δικό τους! — δρόμο σκοτεινὸ, ἀλήθεια, ὅπου μήτε Μιὰ ἐλπίδα δὲ λαμπυρίζει πιά!

Ἄς κυριαρχεῖ ὁ μπακάλης ἐκεῖ ποὺ πᾶν ὅ,τι λάμπει ἀκόμα — εἶναι χρυσὸς μπακαλίστικος! Ὁ καιρὸς τῶν βασιλιάδων πέρασε πιά: ὅ,τι σήμερα ὀνομάζεται λαὸς δὲν τοῦ ἀξίζει νὰ ἔχει βασιλιά.

Μὰ γιὰ δῆτε, ἀλήθεια, πόσο οἱ σημερινοὶ αὐτοὶ λαοὶ φέρονται ὅπως οἱ ἴδιοι οἱ μπακάληδες: μαζεύουνε καὶ τὰ μικρότερα ὠφέλη ἀκόμα μέσα ἀπὸ τὰ σκουπίδια!

Καιροφυλαχτοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, κάτι ἐποφθαλμιοῦν ὁ ἓνας ἀπ' τὸν ἄλλον, — κι αὐτὸ τ' ὀνομάζουν «καλὴ γειτνίαση». Ὡ μακάρια, μακρινὴ ἐποχὴ, ποὺ ὁ λαὸς ἔλεγε μέσα του: «θέλω νὰ κυριαρχήσω πάνω σὲ λαούς!»

Γιατὶ, ἀδελφοί μου: τὸ Ἄριστο πρέπει νὰ κυριαρχήσει, τὸ Ἄριστο θέλει ἐπίσης νὰ κυριαρχήσει! Κι ὅπου ἡ διδασκαλία λέει ἄλλα, ἐκεῖ — λέει τὸ Ἄριστο.

ΑΛΛΟΙΜΟΝΟ, ἂν Αὐτοί — εἶχανε τὸ ψωμί χάρισμα! Γιατί πράγμα θὰ φώναζαν τότε; Γιατί θὰ κουβέντιαζαν — ἂν ὄχι γιὰ τὴν κουβέντα τους· κ' ὕστερα ἢ ζωὴ τους εἶναι, λέει, βαριά!

Ἄρπαχτικὰ θεριά 'ναι: στὴν «ἐργασία» τους — καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμα ὑπάρχει ἄρπαγή, στὸ «κέρδος» τους — καὶ σ' αὐτὸ ἀκόμα ὑπάρχει πανούργα ἀγάπη! Κ' ὕστερα, λέει ἢ ζωὴ τους εἶναι βαριὰ γι' αὐτό!

Πρέπει, λοιπόν, νὰ γίνουν ἄρπαχτικώτερα ἀκόμα θεριά, πιὸ λεπτά, πιὸ ἔξυπνα, πιὸ ὁμοιαμὲ τὸν ἄνθρωπο: ὁ ἄνθρωπος ἀκριβῶς εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἄρπαχτικὸ θεριό.

Ὁ ἄνθρωπος ἄρπαξε κιόλας ὅλων τῶν ζώων τὶς ἀρετές: κι αὐτὸ γιὰτὶ ὁ ἄνθρωπος εἶχε τὴν πιὸ βαριὰ ζωὴ ἀπ' ὅλα τὰ ζῶα.

Μόνο τὰ πουλιά εἶναι ἀκόμη ἀνώτερά μου. Καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος μάθαινε ἀκόμα καὶ νὰ πετᾷ, ἀλλοίμονο! — σὲ τί ὕψη δὲ θὰ πετοῦσε ἢ ἄρπαχτικότητά του!

ΕΤΣΙ θέλω τὸν ἄντρα καὶ τὴ γυναῖκα: προκομμένο στὸν πόλεμο τὸν Ἔνα, προκομμένη σὲ γέννες τὴν Ἄλλη, μὰ προκομένους στὸ χορὸ, μὲ κεφάλι καὶ πόδια, καὶ τοὺς Δυό.

Καὶ χαμένη νὰ θεωροῦμε τὴ μέρα ποὺ δὲ χορέψαμε οὔτε Μιὰ φορά! Καὶ ψεύτικη ἄς ὀνομάσουμε κάθε ἀλήθεια, ποὺ δὲν ἔχει μέσα της οὔτε Ἔνα γέλιο!

Η ΑΠΟΦΑΣΗ τοῦ γάμου σας: προσέξτε νὰ μὴν εἶναι μιὰ κακὴ ἀπόφαση! Ἀποφασίζετε πάρα πολὺ γρήγορα: ἔτσι ἐπακοιοθεῖ ἡ διάλυση τοῦ γάμου σας!

Καὶ καλύτερα ἢ διάλυση τοῦ γάμου παρὰ ἢ ὑποταγὴ στὸ γάμο, τὸ ψέμμα στὸ γάμο! — Ἔτσι μοῦ μίλησε μιὰ γυναῖκα: «διάλυσα, βέβαια, τὸ γάμο μου, ἀλλὰ πρῶτα διάλυσε ὁ γάμος — ἐμένα!»

Οἱ κακοζευγαρωμένοι πάντα μοῦ φαίνονταν σὰν οἱ χειρότεροι μνησικάκοι: ἐντεκδικοῦνταν τὸν κόσμο, μόνο γιὰτὶ δὲ μπορούσανε πιά νὰ τρέξουνε χῶρια ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Γι' αὐτὸ θέλω οἱ τίμιοι νὰ λένε μεταξύ τους: «ἀγαπιόμαστε: ἄς προσέξουμε, νὰ μείνουμε πάντα ἀγαπημένοι! Ἡ ἢ ὑπόσχεσή μας πρέπει νὰ 'ναι μιὰ παρεξήγηση;»

— «Δώσετέ μας μιὰ προθεσμία κ' ἕνα σύντομο γάμο γιὰ νὰ δοῦμε ἂν ἀντέχουμε σ' ἕναν μακρόχρονο γάμο! Μεγάλο πράγμα νὰ εἴμαστε πάντα δυό!»

Ἔτσι συμβουλεύω ὅλους τοὺς τίμιους: καὶ τί θὰ 'ταν τότε ἢ ἀγάπη μου γιὰ τὸν ὑπεράνθρωπο καὶ γιὰ κάθε τι ποὺ μέλλεται νὰ 'ρθεῖ, ἂν διαφορετικὰ συμβούλευα καὶ μιλοῦσα!

Δὲν πρέπει μόνο νὰ πολλαπλασιάζεστε, παρὰ καὶ νὰ ὑψώνεστε — γι' αὐτό, ἀδελφοί μου, ἄς σᾶς βοηθήσει ὁ κῆπος τοῦ γάμου!

25

ΟΠΟΙΟΣ μελέτησε τὶς ἀρχαῖες καταγωγές, γιὰ δές, αὐτὸς θ' ἀναζητήσει τὶς πηγές τοῦ μέλλοντος καὶ τὶς νέες καταγωγές.

Ἦ ἀδελφοί μου, δὲ θὰ περάσει πολὺς καιρὸς καὶ θὰ ξεπηδήσουν νέοι λαοὶ καὶ νέες πηγές θὰ κελαρύσουνε σὲ νέες ἀβύσσους.

Γιατὶ ὁ σεισμὸς — καταχώνει πολλὰ πηγάδια, δημιουργεῖ μεγάλη δίψα: φέρνει ὁμῶς καὶ στὸ φῶς πολλές ἐσωτερικὲς δυνάμεις καὶ μυστικότητες.

Ὁ σεισμὸς φανερώνει νέες πηγές. Στὸ σεισμὸ ἀρχαίων λαῶν ξεπήδησαν νέες πηγές.

Κι ὅποιος φωνάζει: «Γιὰ δές ἐδῶ ἓνα πηγάδι γιὰ πολλοὺς διψασμένους, Μιὰ καρδιά γιὰ πολλοὺς γιομάτους ἐπιθυμίες, Μιὰ θέληση γιὰ πολλὰ ἐργαλεῖα»: — γύρω του μαζεύεται ἓνας λαός, δηλαδή: πολλοὶ ἀναζητητές.

Ποιὸς μπορεῖ νὰ διατάζει, ποιὸς πρέπει νὰ ὑπακούει — νὰ τί ἀναζητιέται ἐκεῖ! Ἄχ, μὲ πόσες μακρόχρονες ἀναζητήσεις καὶ εἰκασίες καὶ ἀποτυχίες καὶ μαθήματα καὶ νέες ἀπόπειρες!

Ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία: εἶναι ἓνα πείραμα, αὐτὸ διδάσκω, — μιὰ μακρὰ ἀναζήτηση: ἀλλ' ἀναζητᾶ τὸν διατάζοντα! —

— ἓνα πείραμα, ὦ ἀδελφοί μου! Καὶ κανένα «συμβόλαιο»! Σπάσετε, σπάσετε τὰ τέτοια λόγια αὐτῶν ποὺ ἔχουν ἀλαφριά τὴν καρδιά καὶ χλιαρὸ τὸ λόγο!

26

Ω ΑΔΕΛΦΟΙ μου! Σὲ ποιούς βρίσκεται, ἀλήθεια, ὁ μέγιστος κίνδυνος ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου μέλλοντος; Μήπως στοὺς Καλοὺς καὶ τοὺς Δίκαιους —

ποὺ μιλοῦνε κ' αἰσθάνονται στὴν καρδιά: «ξέρουμε κιόλας τί 'ναι καλὸ καὶ δίκαιο, τὸ ἔχουμε κ' ἐμεῖς· ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ τὸ ἀναζητοῦνε ἀκόμα!»

Κι ἄς κάνουν ὅση βλάβη μποροῦνε οἱ κακοί: ἡ βλάβη τῶν καλῶν εἶναι ἡ βλαβερώτερη ἀπὸ τὶς βλάβες βλάβη.

Κι ἄς κάνουν ὅση βλάβη μποροῦνε οἱ συκοφάντες τοῦ κόσμου: ἡ βλάβη τῶν καλῶν εἶναι ἡ βλαβερώτερη ἀπὸ τὶς βλάβες βλάβη.

Ἦ ἀδελφοί μου, κάποιος εἶδε κάποτε μέσα στὴν καρδιά τῶν Καλῶν καὶ τῶν Δίκαιων κ' εἶπε: «Εἶναι φαρισαῖοι». Μὰ δὲν τὸν κατάλαβαν.

Κ' οἱ ἴδιοι οἱ Καλοὶ καὶ οἱ Δίκαιοι δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ τὸν

καταλάβουν: τὸ πνεῦμα τους εἶναι φυλακισμένο μέσα στὴν καλὴ τους συνείδηση. Ἡ κουταμάρα τῶν Καλῶν εἶναι ἀκαταμέτρητα ἔξυπνη.

Ἄλλ' ἢ ἀλήθεια εἶναι τούτη δῶ: οἱ Καλοὶ ὀφείλου νὰ ᾿ναι Φαρισαῖοι, — ἢ ἐκλογὴ δὲν τοὺς ἀνήκει!

Οἱ Καλοὶ ὀφείλου νὰ σταυρώνουν ἐκεῖνον ποὺ ἀνακάλυψε τὴν ἴδια του τὴν ἀρετὴ! Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια!

Μὰ ὁ δεύτερος, ποὺ ἀνακάλυψε τὴν χώρα τους, τὴν χώρα, τὴν καρδιά καὶ τὴ γῆ τῶν Καλῶν καὶ τῶν Δίκαιων: ἦταν ἐκεῖνος ποὺ ρώτησε: «ποιὸν μισεῖτε περισσότερο;»

Τὸν δημιουργὸ μισοῦν περισσότερο: αὐτὸν ποὺ συντρίβει πλάκες καὶ παλιᾶς ἀξίες, τὸν καταστρεφέα, — αὐτὸν ὀνομάζουν ἐγκληματία.

Οἱ Καλοὶ ἀκριβῶς — δὲ μ πο ρ ο ὦ ν νὰ δημιουργήσουν: αὐτοὶ εἶναι πάντα ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους: —

— σταυρώνουν αὐτὸν ποὺ σὲ νέες πλάκες ἀξίες νέες χαράσσει, θυσιάζουν στὸν ἑαυτό τους τὸ μέλλον, — σταυρώνουν ὅλο τὸ ἀνθρώπινο μέλλον!

Οἱ Καλοὶ — πάντα ἦσαν ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους.—

27

Ω ΑΔΕΛΦΟΙ μου, καταλάβατε ἐπίσης τὸν λόγο τοῦτο; Κι αὐτὸ ποὺ σᾶς ἔλεγα ἄλλοτε γιὰ τὸν «τελευταῖο ἄνθρωπο»; —

Σὲ ποιούς βρίσκειται ὁ μέγιστος κίνδυνος ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου μέλλοντος; Δὲ βρίσκειται στοὺς Καλοὺς καὶ στοὺς Δίκαιους;

Συντρίψετε, συντρίψετε τοὺς Καλοὺς καὶ τοὺς Δίκαιους! — ὦ ἀδελφοί μου, καταλάβατε καὶ τὸν λόγον τοῦτο;

28

ΦΕΥΓΕΤΕ μακρὰ μου; Τρομάξατε; Νιώσατε φρίκη μπροστά σὲ τοῦτο τὸν λόγο;

ὦ ἀδελφοί μου, ὅταν σᾶς κάλεσα νὰ συντρίψετε τοὺς Καλοὺς καὶ τὶς πλάκες τῶν Καλῶν: τότε μόνο μπαρκάρισα τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος.

Καὶ μόνο τώρα τὸν πιάνει ὁ μέγιστος τρόμος, τὸ μεγάλο κοίταγμα γύρω του, ἡ μεγάλη ἀρρώστια, ἡ μεγάλη ἀηδία, ἡ μεγάλη ναυτία.

Ψεύτικες παραλίες καὶ ψεύτικες ἀσφάλειες σᾶς δίδαξαν οἱ Καλοὶ: στὸ ψέμμα τῶν Καλῶν γεννηθήκατε κι ἀνατραφήκατε. Ὅλα, ὡς τὸ βάθος τους, τὰ ψεύτισαν καὶ τὰ χάλασαν οἱ Καλοὶ.

Ὅποιος, ὅμως, ἀνακάλυψε τὴν χώρα Ἄνθρωπος, ἀνακάλυψε καὶ τὴν χώρα «Ἀνθρώπινο Μέλλον». Τώρα πρέπει νὰ γίνετε θαλασσοπόροι, γενναῖοι, ὑπομονετικοί!

Περπατᾶτε ὀρθοί, ἔγκαιρα, ὦ ἀδελφοί μου, μάθετε νὰ πη-

γαίνετε ὀρθοί! Ἡ θάλασσα φουρτουιάζει: πολλοὶ ἀπὸ σᾶς θέ-
λουν ἀναστήλωμα.

Ἡ θάλασσα φουρτουιάζει: ὅλα εἶναι στὴ θάλασσα. Μὲ τὸ
καλό! Μὲ τὸ καλό, λοιπόν! Ὡ γέρικες καρδιές θαλασσόλυκων!

Τί θὰ πεῖ πατρίδα! Τὸ τιμόνι μας θέλει νὰ πᾶμε κατὰ
κεῖ ποὺ εἶναι ἡ γῆ τῶν παιδιῶν μας! Κατὰ κεῖ, πιδ-
φουρτουιασμένη ἀπὸ τὴ θάλασσα, φουρτουιάζει ἡ μεγάλη λα-
χτάρα μας! —

29

«ΓΙΑΤΙ ἴσαι τόσο σκληρό! — εἶπε κάποτε τὸ κάρβουνο
τῆς κουζίνας στὸ διαμάντι· δὲν εἴμαστε, λοιπόν, κοντινοὶ συγγε-
νεῖς;» —

Γιατί ἴσαστε τόσο μαλακοί, ὦ ἀδελφοί μου, ἔτσι σᾶς ρωτῶ
ἐγώ: δὲν εἴσαστε, λοιπόν, — ἀδελφοί μου;

Γιατί τόσο μαλακοί, τόσο ἐνδοτικοί κ' ὑποχωρητικοί; Γιατί
ὑπάρχει τόση δρνηση, ἀπάρνηση στὶς καρδιές σας; Τόση λίγη
μοῖρα στὸ βλέμμα σας;

Κι ἂν δὲ θέλετε νὰ ἴσαστε μοιραῖοι κι ἀνελέητοι: πῶς θὰ
μπορέσετε νὰ νικήσετε κάποτε μαζί μου;

Κι ἂν ἡ σκληρότητά σας δὲ θέλει νὰ λάμψει καὶ νὰ χωρίσει
καὶ νὰ ξεσκίσει: πῶς θὰ μπορέσετε νὰ δημιουργήσετε κάποτε
μαζί μου;

Οἱ δημιουργοὶ εἶναι σκληροὶ ἀκριβῶς. Καὶ μακαριότητα
πρέπει νὰ σᾶς φαίνεται τὸ ν' ἀφήνετε τὰ ἴχνη τοῦ χεριοῦ σας
πάνω σὲ χιλιετηρίδες, σάμπως σὲ μαλακὸ κερί, —

— μακαριότητα τὸ νὰ γράφετε πάνω στὴ θέληση τῶν χι-
λιετηρίδων, σάμπως σὲ χαλκό, — σκληρότεροι ἀπὸ χαλκό, εὐ-
γενέστεροι ἀπὸ τὸν χαλκό. Τὸ σκληρότερο εἶναι τὸ εὐγενέστερο.

Τὴ νέα τούτη πλάκα, ὦ ἀδελφοί μου, βάνω ἀπὸ πάνω σας:
Γενῆτε σκληροί! —

30

Ω ΕΣΥ, θέλησή μου! Ὡ τροπὴ κάθε ἀνάγκης, ὦ ἀναγκαι-
ότητά μου! Φύλαγέ με ἀπὸ κάθε μικρὴ νίκη!

Ὡ ἀποστολὴ τῆς ψυχῆς μου, ποὺ τὴ λέω Πεπρωμένο! Ὡ
ἐσύ, ποὺ εἶσαι μέσα μου! Ποὺ εἶσαι ἀπὸ πάνω μου! Φύλαγέ με
καὶ προῶριζέ με γιὰ ἓνα μεγάλο πεπρωμένο!

Καὶ σὺ θέλησή μου, φύλαξε τὸ τελευταῖο μεγαλεῖο σου γιὰ
τὸ τέλος σου, — γιὰ νὰ ἴσαι ἀνελέητη στὴ νίκη σου! Ἄχ, ποιός
δὲν ὑπόκυψε στὴ νίκη του;

Ἄχ, τίνος τὸ μάτι δὲ σκοτείνιασε σ' αὐτὸ τὸ μεθυσμένο
λυκόφωτο! Ἄχ, τίνος τὸ πόδι δὲ σκόνταψε καὶ δὲν ξέμαθε νὰ
στέκεται ὀρθιο στὴ νίκη!

— Γιὰ νὰ ἴμαι μιὰ μέρα ἔτοιμος καὶ ὠριμος, ὅταν θὰ ἴρθουν

τὰ Μεγάλα Μεσημέρια: ἔτοιμος κι ὠριμος, τοῦ πυρωμένου χαλκοῦ ὅμοιος, τοῦ βαριοῦ ἀπὸ ἀστραπὲς σύννεφου ὅμοιος, καὶ τῶι φουσκωμένων ἀπὸ γάλα μαστῶν ὅμοιος: —

— ἔτοιμος γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου καὶ γιὰ τὴν πιὸ κρυφὴ θέλησή μου: ἓνα τόξο ποῦ εἶναι σ' ὄργασμὸ γιὰ τὴ σαΐτα του, μιὰ σαΐτα ποῦ εἶναι σ' ὄργασμὸ γιὰ τὸ ἀστέρι της: —

— ἓνα ἀστέρι, ἔτοιμο κι ὠριμο στὸ Μεγάλο Μεσημέρι του, πυρωμένο καὶ σαΐτολαβωμένο, εὐτυχισμένο ἀπὸ τὶς σαΐτες τοῦ ἥλιου ποῦ τὸ ἐκμηδενίζουν:

— ἓνας ἥλιος κ' ἐγὼ καὶ μιὰ ἀνελέητη θέληση ἥλιου, ἔτοιμος νὰ ἐκμηδενίσω νικώντας!

ὦ θέλησή μου, ὦ τροπὴ κάθε ἀνάγκης, ὦ ἀναγκαιότητά μου! Προόριζέ με γιὰ μιὰ μεγάλη νίκη! —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

Ο ΑΝΑΡΡΩΝΥΩΝ

1

ΕΝΑ πρωί, ὄχι πολὺν καιρὸ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιστροφή του στὴ σπηλιά του, ὁ Ζαρατούστρα πήδησε ἀπὸ τὸ στρώμα του σὰν τρελλός, φώναξε μὲ φοβερὴ φωνὴ καὶ χειρονομώντας, σὰ νὰ 'τανε ξαπλωμένος καὶ κάποιος ἄλλος ἀκόμα στὸ στρώμα του, ποῦ δὲν ἤθελε νὰ σηκωθεῖ· κ' ἔτσι ἀντιλαλοῦσε ἡ φωνὴ τοῦ Ζαρατούστρα, ποῦ τὰ ζῶα του τρέξανε κοντά του τρομαγμένα, καὶ ποῦ ἀπ' ὅλες τὶς σπηλιὰς καὶ τὶς κρυφὲς μονιές, ποῦ γειτονεύανε μὲ τὴ σπηλιά τοῦ Ζαρατούστρα, φύγανε ὅλα τὰ ζῶα, — πετώντας, φτερουγίζοντας. ἔρποντας, πηδώντας, κατὰ τὸ εἶδος τοῦ ποδιοῦ καὶ τῆς φτερούγας ποῦ εἶχε δοθεῖ στὸ καθένα τους. Μὰ ὁ Ζαρατούστρα εἶπε αὐτὰ δῶ τὰ λόγια:

ΕΒΓΑ, ἀβυσσαλέα σκέψη, ἀπὸ τὴν ἀβυσσό μου! Εἶμαι ὁ πετεινός σου καὶ τὸ πρωινὸ σου ἀνατρίχιασμα, ἀποκοιμησμένο σκουλήκι: σήκω! σήκω! Ἡ φωνὴ μου θὰ σὲ ξυπνήσει μὲ τὸ κράξιμό της!

Ξέφραξε τ' αὐτιά σου: ἄκουσε! Γιατὶ θέλω νὰ σ' ἀκούσω! Σήκω! Σήκω! Ἐδῶ 'ναι ἀρκετὸς κεραυνὸς γιὰ νὰ μάθουν ν' ἀκούνε ἀκόμα κ' οἱ τάφοι!

Καὶ σφούγγιξε τὸν ὕπνο καὶ κάθε μυωπία καὶ στραβομάρα ἀπὸ τὸ μάτι σου! Ἄκουσέ με καὶ μὲ τὰ μάτια σου: ἡ φωνὴ μου εἶναι ἓνα γιατρικὸ ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς τυφλοὺς ἀπὸ γεννησιμιοῦ τους.

Κι ὅταν ξυπνήσεις μιὰ φορά, θὰ μείνεις αἰώνια ξυπνητός. Δὲν εἶναι τὸ εἶδος μου νὰ ξυπνῶ ἀπὸ τὸν ὕπνο τους προγιαγιάδες, γιὰ νὰ τοὺς πῶ — νὰ ξανακοιμηθοῦνε!

Σαλεύεις, τεντώνεσαι, ἀγκομαχεῖς: Σήκω! Σήκω! Μὴν ἀ-

γκομαχείς—πρέπει νὰ μοῦ μιλήσεις! Ὁ Ζαρατούστρα, ὁ ἄθεος, σὲ φωνάζει!

Ἐγώ, ὁ Ζαρατούστρα, ἔ μεσολαβητῆς τῆς ζωῆς, ὁ μεσολαβητῆς τοῦ πόνου, ὁ μεσολαβητῆς τοῦ κύκλου—σὲ φωνάζω, ὦ ἐσὺ πρὸ ἄβυσσασαλέα ἀπὸ τὶς ἄβυσσασαλέες σκέψεις μου!

Ζήτω μου! Ἔρχεσαι,—σ' ἀκούω! Ἡ ἄβυσσός μου μιλά, γύρισα κατὰ τὸ φῶς καὶ τὸ τελευταῖο βάθος μου!

Ζήτω μου! Ἔλα! Δώσε μου τὸ χέρι—ἄχ! ἄσε με! ἄχ, ἄχ! —Ἀηδία, ἀηδία, ἀηδία,— — — ἀλλοίμονό μου!

ΑΛΛΑ μόλις-μόλις ποῦ ὁ Ζαρατούστρα εἶχε προφέρει αὐτὰ τὰ λόγια, σωριάστηκε κατὰχαμα, νεκροῦ ὅμοιος, κ' ἔμεινε ἐκεῖ νὰ κείτεται ὦρα καὶ ὦρα σὰν κανεὶς πεθαμένος. Μὰ ὅταν συνῆλθε πάλι, ἦτανε πελιδνός κ' ἔμεινε νὰ κείτεται κ' ἐπὶ πολὺ δὲν ἤθελε νὰ βάλει τίποτα στὸ στόμα του καὶ νὰ πιεῖ. Ἡ κατάσταση αὐτὴ κράτησε ἑπτὰ μέρες τὰ ζῶα του, ὅμως, δὲ φεύγανε ἀπὸ κοντά του μέρα καὶ νύχτα, ἐχτὸς ἀπὸ τὸν ἀετὸ ποῦ πετοῦσε πότε καὶ πότε γιὰ νὰ πᾶει νὰ φέρει τροφή. Κι ὅ,τι ἔφερνε κι ἄρπαζε τ' ἀπόθετε πάνω στὸ στρώμα τοῦ Ζαρατούστρα: ἔτσι ποῦ στὸ τέλος ὁ Ζαρατούστρα βρέθηκε νὰ πλαγιάζει κάτω ἀπὸ κίτρινα καὶ κόκκινα μούρα, σταφύλια, κοκκινόμηλα, μοσκομύριστα χορταρικὰ καὶ κουκουνάρια. Μὰ στὰ πόδια του ἦταν ξαπλωμένοι δυὸ ἄμνοί, ποῦ ὁ ἀετὸς τοὺς εἶχε ἀρπάξει μὲ πολὺ κόπο ἀπὸ τοὺς βοσκούς τους.

Στὸ τέλος, ὕστερα ἀπὸ ἑπτὰ μέρες, ὁ Ζαρατούστρα κουνήθηκε πάνω στὸ στρώμα του, πῆρε ἓνα κοκκινόμηλο στὸ χέρι του, τὸ μύρισε καὶ βρῆκε τὴ μυρουδιά του ὁμορφῆ. Τότε πιά τὰ ζῶα του πίστεψαν πὼς εἶχε ρθεῖ ὁ καιρὸς νὰ κουβεντιάσουν μαζί του.

«Ω ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ, εἶπανε, πᾶνε κιόλας ἑπτὰ μέρες ποῦ κείτεσαι ἐδῶ μὲ βαριὰ μάτια: δὲν ἔχεις σκοπὸ νὰ ξανασηκωθείς πιά στὰ πόδια σου;

Ἔβγα ἀπὸ τὴ σπηλιά σου: ὁ κόσμος σὲ περιμένει σὰν κῆπος. Ὁ ἀνεμος παίξει μὲ βαριές εὐωδιές, ποῦ θέλουν νὰ ρθούνε σὲ σένα· κι ὅλα τὰ ρυάκια θὰ ἤθελαν νὰ τρέξουν ξοπίσω σου.

Ὅλα τὰ πράγματα σὲ λαχταροῦνε, ἐδῶ, ἐνῶ ἐσύ, πᾶνε πιά ἑπτὰ μέρες, μένεις μόνος σου, — ἔβγα ἀπὸ τὴ σπηλιά σου! Ὅλα τὰ πράγματα θέλουνε νὰ γενοῦνε γιαιτροί σου!

Μὴ καὶ σοῦ ῥθε καμιὰ νέα γνώση, μιὰ ξυνή, βαριὰ γνώση; Σὰ ζυμάρι ποῦ ἀνεβαίνει κείτεσαι, ἢ ψυχὴ σου ἀνέβαινε καὶ ξεχειλίζε ἀπ' ὅλες τὶς ἄκρες τῆς. —»

— ὦ ζῶα μου, ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα, μὴ πᾶψετε νὰ φλυαρεῖτε ἔτσι κι ἀφήσατέ με νὰ σᾶς ἀκούω μόνο! Μὲ ψυχώνει τόσο πολὺ τ' ὅτι φλυαρεῖτε! Ἐκεῖ ποῦ ἀκούω φλυαρία σὰν τὴ δική σας ὁ κόσμος μοῦ φαίνεται πὼς ἀπλώνεται σὰν κανένας κῆπος.

Πόσο ὀμορφά 'ναι πού ὑπάρχουνε οἱ λέξεις κ' οἱ ἦχοι! Οἱ λέξεις κ' οἱ ἦχοι δὲν εἶναι οὐράνια τόξα καὶ φανταστικὰ γιοφύρια ἀνάμεσα σ' αἰώνια χωρισμένα πλάσματα;

Σὲ κάθε ψυχὴ ἀνήκει ἓνας ἄλλος κόσμος· γιὰ κάθε ψυχὴ ἡ ἄλλη ἐκείνη ψυχὴ εἶναι ἓνα ὑπερπέραν.

Τῶν πιὸ ὁμοίων πραγμάτων τὰ φαινόμενα ἀπατοῦν καὶ κατὰ τὸν ὠραιότερο τρόπο· γιὰ τὸ στενότερο βάραθρο εἶναι αὐτὸ πού γεφυρώνεται δυσκολώτερα.

Γιὰ μένα — πῶς θὰ ὑπῆρχε κάτι ἔξω ἀπὸ μένα; Δὲν ὑπάρχει τίποτα ἔξω ἀπὸ μᾶς! Μὰ ὅλοι οἱ ἦχοι μᾶς κάνουν νὰ τὸ λησμονοῦμε· πόσο ὀμορφά 'ναι πού μπορούμε νὰ λησμονοῦμε!

Τὰ ὀνόματα καὶ οἱ ἦχοι δὲ δοθήκανε στὰ πράγματα γιὰ νὰ ψυχώνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ πράγματα; Εἶναι μιὰ ὀμορφὴ τρέλλα ἢ ὀμιλία: μιλώντας ὁ ἄνθρωπος χορεύει πάνω ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα.

Πόσο ὀμορφος εἶναι κάθε λόγος καὶ κάθε ψέμμα τῶν ἦχων! Μὲ ἦχους χορεύει ἡ ἀγάπη μας πάνω σὲ πολύχρωμα οὐράνια τόξα. —

— «ὦ Ζαρατούστρα, εἶπαν ἀπάνω σ' αὐτὸ τὰ ζῶα, γιὰ κείνους πού σκέφτονται σὰν καὶ μᾶς, ἀκόμη καὶ ὅλα τὰ πράγματα χορεύουν; ἔρχονται κι ἀπλώνουν τὸ χέρι καὶ γελοῦν καὶ φεύγουν καὶ πάλι ἔρχονται πίσω.

Ὅλα φεύγουν, ὅλα ξανάρχονται πίσω· αἰώνια κυλᾷ ὁ τροχὸς τοῦ Εἶναι. Ὅλα πεθαίνουν, ὅλα ξαναθίζουν· αἰώνια τρέχει ἡ χρονιά τοῦ Εἶναι.

Ὅλα συντρίβονται, ὅλα συναρμόζονται πάλι· αἰώνια χτίζεται τὸ ἴδιο σπίτι τοῦ Εἶναι. Ὅλα χωρίζονται, ὅλα ξαναχαιρετοῦνται· αἰώνια μένει πιστὸ στὸν ἑαυτό του τὸ δαχτυλίδι τοῦ Εἶναι.

Κάθε στιγμὴ ἀρχίζει τὸ Εἶναι· γύρω ἀπὸ κάθε Ἐδῶ κυλιέται ἡ σφαῖρα τοῦ Ἐκεῖ. Τὸ κέντρον εἶναι παντοῦ. Καμπυλώνει τὸ μονοπάτι τῆς αἰωνιότητος.» —

— ὦ, πανοῦργα κ' ἐπίμονα πού εἴστε! ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ γέλασε πάλι, πόσο καλὰ ξέρετε τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ μέσα σ' ἑφτὰ μέρες! —

— καὶ πῶς ἐκεῖνο τὸ τέρας γλίστρισε στὸ λαγύγγι μου καὶ μ' ἔπνιξε! Μὰ τοῦ δάγκωσα τὸ κεφάλι καὶ τὸ ἔφτυσα μακριά μου καὶ σεῖς, — ἐσεῖς τὸ κάνατε κιόλας τραγούδι λύρας; Μὰ τώρα κείτομαι δῶ χάμου κουρασμένος ἀκόμα ἀπ' αὐτὸ τὸ δάγκωμα καὶ τὸ φτύσιμο, ἄρρωστος ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἴδια μου τὴ σωτηρία.

Καὶ σεῖς τὰ εἶδατε ὅλα αὐτά; ὦ ζῶα μου, εἴστε σκληρὰ καὶ σεῖς, λοιπόν; Θελήσατε νὰ δῆτε μὲς στὸν μεγάλο πόνον μου, ὅπως κάνουν οἱ ἄνθρωποι; Γιὰ τὸ ἄνθρωπος εἶναι τὸ σκληρότερον ἀπὸ τὰ σκληρότερα ζῶα.

Σὲ τραγωδίες, ταυρομαχίες καὶ σταυρώσεις ἔζησε ὡς τὰ

τώρα τις εὐδαιμονικώτερες στιγμές του πάνω στη γῆ· κι ὅταν ἐφεύρε τὴν Κόλαση, γιὰ δές, αὐτό 'ταν ὁ οὐρανός του στὴν γῆ.

“Ὅταν ὁ μεγάλος ἄνθρωπος φωνάξει —: ὁ μικρὸς τρέχει ἀμέσως κοντά του· κ' ἡ γλῶσσα κρέμεται ἔξω ἀπὸ τὸ στόμα του ἀπὸ ἀθέμιτη ἐπιθυμία. Ἄλλ' ἐκεῖνος αὐτὸ τ' ὀνομάζει «συμπό- νια» του.

Ἄνθρωπος, προπαντὸς ὁ ποιητὴς — μὲ πόσο ζῆ- λο κατηγορεῖ τὴ ζωὴ μὲ τὰ λόγια! Ἄκούσετε, ἀλλὰ μὴ παρα- κούσετε τὴ χαρὰ ποὺ ὑπάρχει σὲ κάθε κατηγορία!

Τέτοιους κατήγορους τῆς ζωῆς· ἡ ζωὴ τοὺς νικᾷ μέσα σὲ μιὰ στιγμή. «Μ' ἀγαπᾷς; ρωτᾷ ἡ ἀδιάκριτη· περίμενε ἀκόμα λί- γο, δὲν ἔχω καιρὸ γιὰ σένα.»

Ἄνθρωπος εἶναι ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του, τοῦ πιὸ σκληροῦ ἀπὸ τὰ ζῶα ζώου· καὶ σ' ὅλους αὐτοὺς ποὺ λέγονται «ἀμαρτω- λοὶ» καὶ «ταλαίπωροι» καὶ «μετανοοῦντες», μὴ παρακούσετε τὴν ἡδονὴ ποὺ ὑπάρχει στὰ παράπονά τους καὶ στὴν κατηγορία τους.

Κι ὁ ἴδιος ἐγὼ — μὴ θέλω μ' αὐτὰ νὰ γίνω ὁ κατήγορος τοῦ ἀνθρώπου; Ἄχ, ζωὴ μου, ὡς τὰ τώρα δὲν ἔμαθα παρὰ πὼς τὸ κάκιστο τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὸ ἄριστό του, —

— πὼς κάθε κάκιστο εἶναι ἡ ἄριστη δύναμή του καὶ ἡ πιὸ σκληρὴ πέτρα γιὰ τὸν ὑψηλότερο δημιουργό· καὶ πὼς ὁ ἄν- θρωπος πρέπει νὰ γίνῃ καλῆς καὶ κακῆς: —

Δὲν καρφώθηκα σ' αὐτὸ τὸ ξύλο τοῦ μαρτυρίου, γιὰ νὰ μάθω πὼς: ὁ ἄνθρωπος εἶναι κακός, — παρὰ φωνάζω, ὅπως πα- τὲ δὲ φώναξε κανεὶς ὡς τώρα:

«Ἄχ, γιατί νὰ 'ναι καὶ τὸ κάκιστό του τόσο μικρό! Ἄχ, γιατί νὰ 'ναι καὶ τὸ ἄριστό του τόσο μικρό!»

Ἡ μεγάλη ἀηδία γιὰ τὸν ἄνθρωπο, — αὐτὴ μ' ἔπνιξε καὶ γλίστρησε μέσα στὸ λαρύγγι μου: κι ὅ,τι ὁ προφήτης προφήτε- φε: «Ἄνθρωποι εἶναι ἀδιάφορα, δὲν ἀξίζει τίποτα, ἡ γνώση πνίγει.»

Ἐνα μακρὸν λυκόφως σερνόταν μπροστά μου, μιὰ θανάσιμα κουρασμένη, θανάσιμα μεθυσμένη θλίψη, ποὺ μιλοῦσε ἀνάμεσα στὰ χασμουριτά της:

«Αἰώνια θὰ ἐπιστρέφει ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἐσὺ βαρέθηκες, ὁ μικρὸς ἄνθρωπος» — ἔτσι χασμουριόταν ἡ θλίψη μου κ' ἔσερνε τὸ πόδι της καὶ δὲ μπορούσε ν' ἀποκοιμηθεῖ.

Σὲ σπηλιὰ μεταμορφωνόταν ἡ γῆ τῶν ἀνθρώπων, τὸ στήθος της βούλιαζε, κάθε ζωντανὸ γινόταν σάπιο ἀνθρώπινο πτώμα καὶ κόκκαλα καὶ σαθρὸ παρελθόν.

Ἄνθρωπος μου καθόταν πάνω σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπι- νους τάφους καὶ δὲ μπορούσε πιά νὰ σηκωθεῖ· ὁ στεναγμός μου καὶ τὸ ρώτημά μου κοάζανε καὶ πνίγονταν καὶ δαγκάνονταν καὶ θρηνούσανε μέρα καὶ νύχτα:

«Ἄχ, ὁ ἄνθρωπος θὰ ἐπιστρέφει αἰώνια. Ἄνθρωπος θὰ ἐπιστρέφει αἰώνια.»

Κάποτε τοὺς εἶδα γυμνοὺς καὶ τοὺς δύο, τὸν πιὸ μεγάλο

ἄνθρωπο καὶ τὸν πιὸ μικρὸ ἄνθρωπο: ὀλόϊδιοι μεταξύ τους, πάρα πολὺ ἀνθρώπινος ἀκόμα κι ὁ πιὸ μεγάλος!

Πάρα πολὺ μικρὸς κι ὁ πιὸ μεγάλος! —αὐτὴ ἔταν ἡ ἀηδία μου γιὰ τὸν ἄνθρωπο! Κ' ἡ αἰώνια ἐπιστροφή τοῦ πιὸ μικροῦ! —αὐτὴ ἔταν ἡ ἀηδία μου γιὰ κάθε ὕπαρξη!

Ἄχ, ἀηδία! ἀηδία! ἀηδία!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα κι ἀναστέναζε κι ἀνατρίχιαζε: γιὰ τὴν θυμότητα τὴν ἀρρώστια του. Μὰ τὰ ζῶα του δὲν τὸν ἄφησαν νὰ μιλήσει ἄλλο.

«Μὴ μιλάς ἄλλο, ὦ ἐσὺ ποὺ σ' ἀνάρρωση βρίσκεσαι! — ἔτσι τοῦ ἀποκρίθηκαν τὰ ζῶα του, μὰ ἔβγα ἔξω, ποὺ ὁ κόσμος σὲ περιμένει κήπου ὁμοίος.

Ἔβγα ἔξω, στὰ μπουκέττα τὰ τριαντάφυλλα, στὰ σμάρια τὰ μελίτσια, στὰ σμήνη τὰ περιστέρια! Μὰ πρὸ παντὸς στὰ πουλάκια ποὺ τραγουδοῦν: γιὰ νὰ μάθεις ἀπ' αὐτὰ τὸ τραγούδι!

Γιὰ τὸ τραγούδι εἶναι ἓνα κ' ἓνα γι' αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται σ' ἀνάρρωση: ὁ ὑγιὴς μπορεῖ νὰ μιλά. Κι ἂν ὁ ὑγιὴς θέλει τραγούδια κι αὐτὸς, θέλει, ἀλήθεια, τραγούδια ἄλλα ἀπὸ κείνα ποὺ θέλει ὅποιος βρίσκεται σ' ἀνάρρωση».

—Ω ΠΑΝΟΥΡΓΑ κ' ἐπίμονα ποὺ εἴστε! Σώπάσετε πιά! — ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ γέλασε μὲ τὰ ζῶα του. Πόσο καλὰ ξέρετε τί παρηγοριὰ ἀνακάλυψα γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου μέσα σ' ἑφτά μέρες!

Ἄντι πρὸς τὸ πρῶτον νὰ ξανατραγουδήσῳ, — αὐτὴ τὴν παρηγοριὰ ἀνακάλυψα γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου κι αὐτὴ τὴν γιατροειά: θέλετε νὰ κάνετε ἀμέσως καὶ σεῖς ἓνα τραγούδι λύρας ἀπ' αὐτό;

—«Μὴ μιλάς ἄλλο, τοῦ ἀποκρίθηκαν πάλι τὰ ζῶα του: καλύτερα, ὦ ἐσὺ ποὺ σ' ἀνάρρωση βρίσκεσαι, νὰ κάμεις μιὰ σωστή λύρα γιὰ σένα, μιὰ καινούργια λύρα!

Γιὰτί, γιὰ δές, ἀλήθεια, Ζαρατούστρα! Γιὰ τὰ καινούργια τραγούδια σου χρειάζεται καινούργια λύρα.

Τραγούδα καὶ τραγούδα, ὦ Ζαρατούστρα, γιάτρεψε μὲ καινούργια τραγούδια τὴν ψυχὴ σου: γιὰ νὰ σηκώσεις τὴ μεγάλη μοῖρα σου, ποὺ ἀκόμη δὲν ὑπῆρξε μοῖρα κανενὸς ἀνθρώπου!

Γιὰτί τὰ ζῶα σου γνωρίζουνε καλὰ, ὦ Ζαρατούστρα, ποιὸς εἶσαι, καὶ ποιὸς πρέπει νὰ γίνεις: γιὰ δές, εἶσαι ὁ διδασκαλὸς τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς —, νὰ ποιᾷ εἶναι ἡ μοῖρα σου!

Ἄφοῦ πρέπει πρῶτος ἐσὺ νὰ διδάξεις τὴ διδασκαλία αὐτή, — πῶς ἡ μεγάλη μοῖρα τούτη νὰ μὴν ἦταν κι ὁ πιὸ μεγάλος σου κίνδυνος κι ἀρρώστια;

Γιὰ δές, ξέρουμε τί διδάσκεις: πῶς ὅλα τὰ πράγματα ἐπιστρέφουν αἰώνια καὶ μεῖς μαζί τους, καὶ πρὸς ἄπειρες φορές ὑπῆρξαμε κι ὅλα τὰ πράγματα μαζί μας.

Διδάσκεις πώς υπάρχει μιὰ μεγάλη χρονιά τοῦ γίγνεσθαι, ἓνα τέρας, σὲ μέγεθος, χρονιά: κλεψύδρας ὅμοια πρέπει ἢ χρονιά τούτη ὀλοένα ν' ἀναστρέφεται γιὰ καινούργια γιομίσματα καὶ ἀδειάσματα:—

—ἔτσι ποὺ ὅλες αὐτὲς οἱ χρονιὲς εἶναι ὅμοιες μεταξύ τους, τόσο οἱ πιὸ μεγάλες ὅσο κ' οἱ πιὸ μικρές, ἔτσι ποὺ κ' οἱ ἴδιοι ἐμεῖς σὲ κάθε μεγάλη χρονιά εἴμαστε ὅμοιοι μὲ τὸν ἑαυτό μας, τόσο οἱ πιὸ μεγάλοι ὅσο κ' οἱ πιὸ μικροί.

Κι ἂν ἤθελες τώρα νὰ πεθάνεις, ὦ Ζαρατούστρα: γιὰ δὲς, ξέρουμε, ἐπίσης, πὼς θὰ μιλοῦσες στὸν ἑαυτό σου:—μὰ τὰ ζῶα σου σὲ παρακαλοῦνε νὰ μὴ πεθάνεις ἀκόμα!

Θὰ μιλοῦσες καὶ χωρὶς νὰ τρέμεις, πολὺ περισσότερο θ' ἀναστέναζες ἀπὸ εὐδαιμονία: γιὰτὶ ἓνα μεγάλο βάρος καὶ ἀγωνία θὰ 'φευγαν ἀπὸ πάνω σου, ὦ ἐσύ πιὸ ὑπομονετικὸ ἀπὸ τοὺς ὑπομονετικούς!—

«Τώρα πεθαίνω καὶ χάνομαι, θὰ ἔλεγες, καὶ μέσα σὲ μιὰ στιγμή θὰ 'μαι ἓνα τίποτα. Οἱ ψυχὲς εἶναι τόσο θνητὲς ὅσο καὶ τὰ σώματα.

Μὰ ὁ κόμπος τῶν αἰτιῶν ποὺ μὲ δένει ἐπιστρέφει,—αὐτὸς θὰ μὲ δημιουργήσει πάλι! Ὁ ἴδιος ἐγὼ ἀνήκω στὶς αἰτίες τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς.

Θὰ ξαναγυρίσω μὲ τοῦτο τὸν ἥλιο, μὲ τούτη τὴ γῆ, μὲ τοῦτο τὸν ἀετὸ, μὲ τοῦτο τὸν ὄφι—ὁ χ ι σὲ μιὰ νέα ζωὴ ἢ σὲ καλύτερη ζωὴ ἢ σὲ παρόμοια ζωὴ:

—θὰ ξαναγυρίζω αἰώνια σὲ τούτη τὴν ἴδια καὶ τὴν αὐτὴ ζωὴ, τόσο στὰ πιὸ μεγάλα ὅσο καὶ στὰ πιὸ μικρά, γιὰ νὰ διδάξω πάλι τὴν αἰώνια ἐπιστροφή ὅλων τῶν πραγμάτων,—

—γιὰ νὰ μιλήσω πάλι τὸ λόγο γιὰ τὸ Μεγάλο Μεσημέρι τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ ν' ἀναγγεῖλω πάλι στοὺς ἀνθρώπους τὸν Ὑπεράνθρωπο.

Μίλησα τὸν λόγο μου, συντρίβομαι ἀπὸ τὸν λόγο μου: ἔτσι τὸ θέλει ἢ αἰώνια κλήρα μου—, σὰν εὐαγγελιστῆς χάνομαι!

Ἔφτασε κιόλας ἡ ὥρα ποὺ ὁ καταστρεφόμενος εὐλογεῖ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Ἔτσι—τ ε λ ε ἰ ὠ ν ε ἰ ἢ δύση τοῦ Ζαρατούστρα.»—

ΟΤΑΝ τὰ ζῶα εἶπανε τούτα τὰ λόγια, σωπάσανε καὶ περίμεναν γιὰ νὰ τοὺς πεῖ κάτι ὁ Ζαρατούστρα: μὰ ὁ Ζαρατούστρα: δὲν ἄκουσε ποὺ σωπάσανε. Μὰ κειτότανε ἤσυχος, μὲ κλεισμένα τὰ μάτια, ἀποκοιμησμένου ὅμοιος, ἂν καὶ δὲν κοιμότανε: γιὰτὶ μιλοῦσε μὲ τὴν ψυχὴ του. Μὰ ὁ ὄφης καὶ ὁ ἀετὸς, καθὼς τὸν βρήκανε τόσο σιωπηλό, σεβάστηκαν τὴ μεγάλη ἤσυχία ποὺ τὸν τρίγύριζε κ' ἔφυγαν ἀλαφροπάτητα.

ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΘΥΜΙΑ

Ω ΨΥΧΗ ΜΟΥ, «σήμερα» σ' ἔμαθα νὰ λὲς ὅπως καὶ «κάποτε» καὶ «ἄλλοτε», καὶ πέρα ἀπ' ὄλα τὰ Ἐδῶ καὶ τὰ Ἐκεῖ νὰ χορεύεις.

᾽Ω ψυχὴ μου, σ' ἐλευθέρωσα ἀπ' ὄλες τὶς γωνιές, πέταξα ἀπὸ πάνω σου ὄλη τὴ σκόνη καὶ τὶς ἀράχνες καὶ τὸ μισόφωτο.

᾽Ω ψυχὴ μου, ἔπλυνα τὴ μικρὴ ντροπὴ καὶ τὴν ψευτοαρετὴ ἀπὸ πάνω σου καὶ σ' ἔπεισα νὰ στέκεις γυμνὴ μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ ἡλίου.

Μὲ τὴν ἀνεμικτὴ, ποὺ «Πνεῦμα» λέγεται, φύσηξα πάνω ἀπὸ τὴν τρικυμισμένη σου θάλασσα· σκόρπισα ὄλα τὰ σύννεφα, ἔπνιξα καὶ τὴν ἴδια τὴν πνίχτρα ποὺ «Ἀμαρτία» λέγεται.

᾽Ω ψυχὴ μου, σοῦ ἔδωσα τὸ δικαίωμα νὰ λὲς Ὅχι ὅπως ἠθύελλα, καὶ Ναὶ νὰ λὲς ὅπως ὁ καθαρὸς οὐρανὸς λέει Ναί: γαλήνια σὰν φῶς εἶσαι τῶρα καὶ πᾶς μέσα ἀπὸ ἀρνούμενες θύελλες.

᾽Ω ψυχὴ μου, σοῦ ἔδωσα πίσω τὴν ἐλευθερίαν σου πάνω στὸ δημιουργημένο καὶ στὸ ἀδημιούργητο: καὶ ποιὸς γνωρίζει, ὅπως γνωρίζεις ἐσύ, τὴν ἡδονὴ τοῦ μελλούμενου;

᾽Ω ψυχὴ μου, σοῦ δίδαξα τὴν περιφρόνηση, ποὺ δὲν ἔρχεται σὰν σκουλήκισμα, τὴ μεγάλη, τὴν ἐρωτευμένη περιφρόνηση, ποὺ ἀγαπᾷ περισσότερο ὅ,τι περισσότερο περιφρονεῖ.

᾽Ω ψυχὴ μου, σὲ δίδαξα τόσο νὰ πείθεις, ποὺ καὶ τὶς ἴδιες τὶς ἀτίες νὰ πείθεις: τοῦ ἡλίου ὁμοίαν ποῖ καὶ τὴν θάλασσα πείθει ν' ἀνεβεῖ στὸ ὕψος του.

᾽Ω ψυχὴ μου, σοῦ ἀφαίρεσα κάθε ὑπακοή, γονάτισμα καὶ δουλικότητα· σοῦ ἔδωσα μάλιστα τὰ ὀνόματα «τροπὴ τῆς ἀνάγκης» καὶ «πεπρωμένο».

᾽Ω ψυχὴ μου, σοῦ ἔδωσα νέα ὀνόματα καὶ παιγνίδια πολύχρωμα, σὲ εἶπα «πεπρωμένο» καὶ «ἔκταση τῶν ἐκτάσεων» καὶ «ἀφαιρὸ τοῦ χρόνου» καὶ «γαλάζια καμπάννα».

᾽Ω ψυχὴ μου, στὴ γῆ σου ἔδωσα κάθε σοφία νὰ πιεῖ, κάθε καινούργιο κρασί καθὼς καὶ κάθε ἀπρομνημόνευτο, παλιό, δυνατὸ κρασί τῆς σοφίας.

᾽Ω ψυχὴ μου, κάθε ἡλιο ἔχυσα πάνω σου καὶ κάθε νύχτα καὶ κάθε σιωπὴ καὶ κάθε ἐπιθυμία: καὶ μοῦ μεγάλωσες ὡς κλῆμα ἀμπέλου.

᾽Ω ψυχὴ μου, πάμπλουτη καὶ βαριὰ εἶσαι τῶρα, δά, ἕνα κλῆμα ἀμπέλου μὲ φουσκωμένους μαστοὺς καὶ σφιχτά, μελαχρινόχρυσαν κρασοστάφυλα:—

—σφιγμένη καὶ πιεσμένη ἀπὸ τὴν εὐτυχία σου, σ' ἀναμνή μπροστὰ στὴν ἀφθονία σου καὶ ντροπαλὴ ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀναμνή σου.

᾽Ω ψυχὴ μου, πουθενὰ δὲν ὑπάρχει τῶρα ψυχὴ, ποὺ νὰ ἴταν πιὸ ἐρωτευμένη καὶ πιὸ φαρδαίνουσα καὶ πιὸ φαρδεμένη! Πού.

Μέλλον καὶ Παρελθὸν θὰ ἴσαν τόσο κοντὰ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο ὅσο σὲ σένα;

ᾠ ψυχὴ μου, σοῦ τὰ ἔδωσα ὅλα, κι ὅλα τὰ χέρια μου ἀδειάστηκαν πάνω σου καὶ τώρα! Τώρα θὰ μοῦ λὲς χαμογελώντας καὶ γιομάτη μελαγχολία: «Ποιὸς ἀπὸ μᾶς τοὺς δυὸ πρέπει νὰ εὐχριστήσῃ;»

—δὲν πρέπει νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτὸς ποὺ δίνει ἐπειδὴ παίρνει ἐκεῖνος ποὺ παίρνει; Μὴ τὸ νὰ δωρίζει κανεὶς δὲν εἶναι μιὰ μεγάλη ἀνάγκη; Μὴ τὸ νὰ δέχεται κανεὶς δὲν εἶναι ἓνας οἶχτος;

ᾠ ψυχὴ μου, καταλαβαίνω τὸ χαμόγελο τῆς μελαγχολίας σου: τὸ ἴδιο τὸ ξεχειλίσμα τοῦ πλοῦτου σου ἀπλώνει τώρα τὰ χέρια γιομάτα ἐπιθυμία νὰ δωρήσουν.

Ἡ ἀφθονία σου ρίχνει τὸ βλέμμα τῆς πρὸς τὶς μουρμουρίζουσες θάλασσες καὶ ἀναζητᾷ καὶ περιμένει ἢ ἐπιθυμία τῆς ὑπερσφθονίας κοιτάζει ἀπὸ τὸν χαμογελαστὸ οὐρανὸ τῶν ματιῶν σου.

Κι ἀληθινά, ὦ ψυχὴ μου! Ποιὸς θὰ ἔβλεπε τὸ χαμόγελό σου καὶ δὲ ἔ' ἀνελυόταν σὲ δάκρυα; Κ' οἱ ἴδιοι οἱ Ἄγγελοι θ' ἀναλύονταν σὲ δάκρυα μπροστὰ στὴν ὑπερκαλωσύνη τοῦ χαμόγελού σου!

Ἡ καλωσύνη σου κ' ἡ ὑπερκαλωσύνη σου εἶναι ποὺ δὲ θέλει νὰ παραπνεθεῖ καὶ νὰ κλάψῃ: κι ὡστόσο, ὦ ψυχὴ μου, τὸ χαμόγελό σου λαχταρᾷ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ στόμα σου ποὺ τρεμουλιάζει λαχταρᾷ τοὺς λυγμούς.

«Μὴ κάθε κλάμμα δὲν εἶναι ἓνα παράπονο; Καὶ κάθε παράπονο μιὰ κατηγορία;» Ἔτσι ἔλεγες στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου καὶ γι' αὐτὸ προτιμᾷς νὰ χαμογελᾷς, ὦ ψυχὴ μου, παρὰ νὰ ξεχύνεις τὸν πόνο σου.

—σ' ὀρμητικὰ δάκρυα νὰ ξεχύνεις ὅλο τὸν πόνο σου γιὰ τὴν ἀφθονία σου καὶ γιὰ ὅλη τὴ λαχτάρα ποὺ νιώθει τὸ κλῆμα τῆς ἀμπέλου γιὰ τὸν ἀμπελουργό του καὶ γιὰ τὸ μαχαίρι τοῦ ἀμπελουργοῦ του!

Ἄλλ' ἂν δὲ θέλεις νὰ κλάψῃς, νὰ ξεχύσεις σὲ δάκρυα τὴν πορφυρένια μελαγχολία σου, τότε πρέπει νὰ τραγουδήσεις, ὦ ψυχὴ μου!

—Γιὰ δὲς, χαμογελῶ κι ὁ ἴδιος, ἐγώ, ποὺ σοῦ τὸ προλέγω:

—νὰ τραγουδήσεις μὲ παφλαστικὸ τραγούδι, ἴσαμε νὰ γαληνέψουν ὅλες οἱ θάλασσες γιὰ ν' ἀκρουμαστοῦνε τὴν ἐπιθυμία σου,—

ἴσαμε πάνω ἀπὸ γαλήνιες, γιομάτες ἐπιθυμία θάλασσες ἀρμενίσει ἢ θάρκα, τὸ χρυσὸ θαῦμα, ποὺ γύρω ἀπὸ τὸ χρυσάφι του σκιρτοῦν ὅλα τὰ καλὰ, τὰ κακὰ, τὰ θαυμαστὰ πράγματα: —

—καὶ πολλὰ μεγάλα καὶ μικρὰ ζῶα καὶ κάθε τι ποὺ ἔχει ἔλαφρά, θαυμαστὰ πόδια, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ τρέχει σὲ μενεξεδένια μονοπάτια,—

—πρὸς τὸ χρυσοῦ θαῦμα, πρὸς τὴν ἐβελόντρια βάρκα καὶ πρὸς τὸν κύριό του: ἀλλ' αὐτὸς εἶναι ὁ ἀμπελουργός, ποῦ μὲ διαμαντένιο μαχαίρι περιμένει,—

—ὁ μέγας λυτρωτὴς σου, ὦ ψυχὴ μου ὁ ἀνονόμαστος— ποῦ μόνο μελλοντικὰ τραγούδια θὰ τοῦ βροῦν ὄνομα!

Κι ἀληθινά, μυρίζει κιόλας ἡ ἀνάσα σου μελλοντικὰ τραγούδια!—

—κιόλας φλογίζεσαι κι ὄνειρεύεσαι, κιόλας πίνεις διψασμένα ἀπ' ὄλα τὰ πηγάδια τῆς παρηγορίας μὲ τοὺς βαθιοὺς ἤχους, κιόλας γαληνεύει ἡ μελαγχολία σου στὴν εὐδαιμονία μελλοντικῶν τραγουδιῶν!—

ὦ ψυχὴ μου, τώρα σοῦ τὰ ἔδωσα ὄλα κι ἀκόμη καὶ τὸ στερνό μου, κι ὄλα τὰ χέρια μου ἀδειάστηκαν πάνω σου: — καί, γιὰ δέξ,

τ' ὅτι σοῦ εἶπα νὰ τραγουδήσεις, αὐτό 'ταν τὸ στερνό μου ποῦ σοῦ ἔδωσα!

Τ' ὅτι σοῦ εἶπα νὰ τραγουδήσεις, μίλα τώρα, μίλα: ποιοὺς ἀπὸ μᾶς πρέπει τώρα—νὰ εὐχαριστήσῃς;—Πλὴν καλύτερα ἀκόμα: τραγούδησέ μου: τραγούδησε, ὦ ψυχὴ μου! Κι ἄφησε ἐμένα νὰ εὐχαριστήσω!—

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΤΟ ΑΛΛΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

I

ΜΕΣΑ στὰ μάτια σου κοίταξα τώρα στερνά, ὦ ζωή: χρυσάφι εἶδα νὰ λάμπει στὸ νυχτερινὸ μάτι σου,—ἡ καρδιά μου γαλήνεψε ἀπὸ τὴν ἡδονὴ τούτη:

μιὰ χρυσὴ βάρκα εἶδα νὰ λάμπει πάνω σὲ νυχτωμένα νερά, μιὰ χρυσὴ βάρκα, σὰν λίκνο, ποῦ βούλιαζε, ἔκανε νερὰ κ' ἔκανε σημάδια πάλι καὶ πάλι!

Στὸ πόδι μου, τὸ ξετρελλαμένο γιὰ χορὸ, ἔρριξες ἕνα βλέμμα, ἕνα χαμογελαστό, ἐρωτηματικὸ, τακερό, λικνιστικὸ βλέμμα:

Δυὸ φορές μόνον ἔπαιξες τὸ κρόταλό σου μὲ μικρὰ χέρια:—κι ἀμέσως κιόλας λικνίστηκε τὸ πόδι μου ἀπὸ χορευτικὴ μανία.—

Οἱ φτέρνες μου αἰωρήθηκαν, τὰ ποδοδάχτυλά μου ἀκρουμάστηκαν γιὰ νὰ σ' ἐνοήσουν: γιὰτὶ ὁ χορευτὴς ἔχει τὸ αὐτί του—στὰ ποδοδάχτυλά του!

Πήδηξα πρὸς ἐσένα: καὶ σὺ πισωπέταξες μπροστὰ στὸ πηδημά μου καὶ κατὰ πάνω μου γλώσσισε ἡ γλώσσα τῆς φεύγουσας, πετουμένης κόμης σου!

Πήδησα μακριὰ σου καὶ μακριὰ ἀπὸ τὰ φίδια σου: τότε